

Katarzyna Kowalik

Uniwersytet Łódzki

<https://orcid.org/0000-0002-2126-2494>

katarzyna.kowalik@uni.lodz.pl

Agnieszka Woch

Uniwersytet Łódzki

<https://orcid.org/0000-0003-0559-9166>

agnieszka.woch@uni.lodz.pl

***Przygotowanie do nauki języka włoskiego
jako rzadko używanego na poziomie
uniwersyteckim: przedstawienie treści kulturowych
i interkulturowych na Zintegrowanej Platformie
Edukacyjnej***

**Preparing to learn Italian as a less used language at university
level: Presentation of cultural and intercultural contents on the
Integrated Educational Platform**

The aim of this paper is to reflect on the situation of teaching Italian as a less widely learned and taught language both in Poland and in the European context. It presents the difficulties arising from this situation and suggests way to teach the language in a broad cultural and intercultural context. Interactive e-materials developed for a ministerial project are referred to, resulting in the publication of a set of 400 e-learning units for teaching Italian, as a source of practical examples of the method we have adopted. This method can be used to better prepare future students for studying Italian.

Artykuł jest udostępniany na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe, <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Keywords: Italian language, less used and taught languages, cultural and intercultural competence, didactics of the Italian language

Słowa kluczowe: język włoski, języki rzadko używane i nauczane, kompetencja kulturowa i interkulturowa, dydaktyka języka włoskiego

1. Wstęp

Niniejszy artykuł o charakterze sprawozdawczo-refleksyjnym mogłoby poprzedzić pytanie: *Czy język włoski rzeczywiście można zaliczyć do grupy języków rzadziej używanych i nauczanych „MoDiMEs?”* [fr. *langues moins diffusées et moins enseignées*]. Pozornie można by polemizować z taką kategoryzacją. Nauka włoskiego wydaje się wyborem może nie tak oczywistym, jak angielskiego, niemieckiego czy, zwłaszcza w ostatnich latach, hiszpańskiego, ale z pewnością nie niszowym. Jej popularność na poziomie akademickim w Polsce potwierdza chociażby dostępność studiów italianistycznych: kilkanaście polskich uczelni oferuje swoim kandydatom studia filologiczne pierwszego, a w większości przypadków także drugiego stopnia¹. Na powodzenie języka włoskiego mógłby również wpływać fakt, że Włochy są częstym turystycznym wyborem Polaków; włoska kultura cieszy się w naszym kraju estymą, a mieszkańcy Półwyspu Apenińskiego należą do najbardziej lubianych przez Polaków nacji, co ukazują publikowane przez CBOS dane:

Do najbardziej lubianych narodów należą Włosi (58% deklaracji sympatii), Amerykanie (58%), Węgrzy (57%) oraz Słowacy (55%). Niewiele mniej badanych darzy sympatią Czechów (52%), Greków (51%) oraz Anglików (51%). Niechęć do wymienionych dotąd nacji deklaruje relatywnie niewielu ankietowanych (od 7% w przypadku Słowaków i Włochów do 13% w przypadku Czechów i Anglików) (Komunikat CBOS z lutego 2022).

Warto zastanowić się jednak, czy sympatia do Włoch rzeczywiście odzwierciedla się w popularności języka włoskiego. Przyjrzyjmy się w tym celu jego statusowi za granicą. Okazuje się, że w systemach edukacyjnych innych

¹ Według danych opublikowanych na stronie Stowarzyszenia Italianistów Polskich, studia italianistyczne można podjąć na następujących uczelniach: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS w Warszawie, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – Instytuty Neofilologii i Politologii, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warszawski – Instytut Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej, Uniwersytet Warszawski – Katedra Italianistyki, Uniwersytet Wrocławski (<https://stowarzyszenieitalianistow.pl/italianistyki-w-polsce/>) [DW 25.01.2025].

krajów europejskich, choć obecny, pozostaje on jednak językiem niszowym z małymi wyjątkami:

Tylko sześciu języków innych niż angielski, francuski, niemiecki i hiszpański uczy się jako języków obcych [nieco więcej niż] 10% uczniów w co najmniej jednym systemie edukacji i na jednym poziomie kształcenia. Są to: duński, niemiecki, estoński, włoski, rosyjski i szwedzki [...]. W Unii Europejskiej 3,4% uczniów ogólnokształcących szkół średnich II stopnia uczy się języka włoskiego (odsetek ten jest niższy w szkołach podstawowych i średnich I stopnia). [...] Ponad 10% uczniów uczy się języka włoskiego w szkołach średnich I stopnia i/lub ogólnokształcących szkołach średnich II stopnia w Chorwacji, na Malcie, w Austrii i Słowenii. Język włoski jest szczególnie popularny na Malcie, gdzie uczy się go 55,1% uczniów szkół średnich I stopnia i 34,6% uczniów ogólnokształcących szkół średnich II stopnia².

Podobnie jak w Polsce, w pozostałych krajach UE oferta edukacyjna w szkołach publicznych ogranicza się zazwyczaj do kilku najbardziej popularnych języków: „W 2020 r. języki inne niż angielski, francuski, niemiecki i hiszpański były powszechnie nauczane tylko w kilku krajach, głównie z powodów historycznych lub ze względu na bliskość geograficzną”³. Biorąc pod uwagę to tłumaczenie, jasne staje się, dlaczego język włoski stanowi rzadkość w ofercie polskich szkół: Polska i Włochy są od siebie odległe geograficznie, a w Polsce nie istnieje historyczna mniejszość włoska. Nauka włoskiego nie jest więc podstawowym wyborem polskich uczniów, mimo że zdecydowanie może on służyć celom zawodowym ze względu na włoskie inwestycje w Polsce i wymianę handlową między oboma krajami⁴.

Dane zebrane przez Kucharczyka (2020: 99) pokazują, że naukę włoskiego na przestrzeni lat 2001–2017 podejmowało od 0,1% do 0,5% polskich uczniów. Jest on obecnie szóstym nauczany językiem obcym w polskich szkołach podstawowych i średnich, po angielskim, niemieckim, hiszpańskim, rosyjskim i francuskim. W roku szkolnym 2023/2024 jego naukę podjęło 46 704 uczniów, czyli ok. 120-krotnie mniej niż w przypadku języka

² Przytaczane dane pochodzą z dokumentu Komisji Europejskiej (s. 87) pt. „Kluczowe dane o nauczaniu języków w szkołach w Europie 2023. Raport Eurydice”, dostępnego pod adresem https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2024/06/17/7tfktq/kluczowe-dane-jezyki-23-pl.pdf [DW 20.01.2025].

³ Ibidem, s. 21 [DW 20.01.2025].

⁴ Według danych opublikowanych przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii Włochy są „jednym z ważniejszych partnerów handlowych Polski. W 2023 r. Włochy znalazły się na 5. pozycji (w 2022 r. była to 6. pozycja) w polskim eksporcie (za DE, CZ, FR, GB) i zajęły 3. miejsce (bez zmian w stosunku do 2022 r. w polskim imporcie (za DE, CN)”. Polska natomiast znalazła się na 7. pozycji we włoskim eksporcie i 9. w imporcie. (<https://www.gov.pl/attachment/8b3ae542-2591-4a76-8b61-833de4e7b770>) [DW 25.01.2025].

angielskiego. Zważywszy na międzynarodowe znaczenie tego ostatniego, nie dziwi jego prymat, jednakże różnica pomiędzy liczbą uczących się włoskiego a tych, którzy uczą się innych języków romańskich, jest znacząca: sześć razy więcej uczniów wybiera hiszpański, a niemal trzy razy więcej francuski⁵. Włoski, w przeciwieństwie do tych dwóch języków, nie może być promowany za pomocą argumentu, iż można go wykorzystać w wielu krajach. Jest on natomiast jednym z 6 języków, z których przeprowadzane są egzaminy krajowe w ogólnokształcących szkołach średnich, obok angielskiego, francuskiego, niemieckiego, rosyjskiego i hiszpańskiego, ale z możliwości tej korzysta niewielu uczniów⁶.

2. Trudności związane z niskim upowszechnieniem włoskiego w szkołach publicznych

W związku z powyżej opisaną sytuacją, nauczanie języka włoskiego na poziomie uniwersyteckim obciążone jest licznymi trudnościami, które można kojarzyć właśnie z dydaktyką języków używanych i nauczanych rzadziej. Podczas studiów neofilologicznych priorytetem jest zdobycie w nich biegłości językowej pozwalającej na pogłębione studia językoznawcze, literaturoznawcze, kulturoznawcze. Oznacza to, że w ciągu pierwszego roku studenci muszą opanować podstawy włoskiego w szybkim tempie ze względu na wprowadzane od drugiego roku kursy specjalistyczne wyłącznie w tym języku, co wpływa na dobór metod i technik nauczania oraz tworzy wyzwania nieobecne przy rozłożeniu materiału na kilka lat.

Po pierwsze, nauczyciele języka włoskiego na poziomie uniwersyteckim często zmagają się z problemem braku odpowiednich materiałów dydaktycznych, dostosowanych do przyjętych celów programowych⁷. Po drugie, ogromnym wyzwaniem jest skuteczne nauczanie języka w celu osiągnięcia finalnego poziomu C1/C2 w sytuacji, w której przeważająca grupa kandydatów na

⁵ 10 najpopularniejszych języków obcych w polskich szkołach według liczby uczniów w roku szkolnym 2023/2024 w szkołach podstawowych i średnich: angielski 5 224 966, niemiecki 1 816 676, hiszpański 283 548, rosyjski 170 791, francuski 136 682, włoski 46 704, łacina 8 338, japoński 478, chiński 454, arabski 313 za <https://www.ciekawestatystyki.pl/2024/07/najpopularniejsze-jezyki-obce-w-szkolach.html> (DW 20.01.2025).

⁶ Według danych udostępnionych przez CKE, w roku 2024 do matury z języka włoskiego w całej Polsce przystąpiło jedynie 72 uczniów: (https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2024/sprawozdanie/sprawozdanie_matura_2024_wloski_F23.pdf) [DW 28.01.2025].

⁷ Z tego względu na Uniwersytecie Łódzkim podjęto trud opracowania serii autorskich podręczników do nauki różnych odmian języka włoskiego, zarówno użytkowych, jak i specjalistycznych.

studia italianistyczne dopiero rozpoczyna naukę. Trzecia kwestia jest powiązana z drugą: bardzo niewielka liczba uczniów polskich szkół podstawowych i ponadpodstawowych ma szansę wyboru języka włoskiego w ramach obowiązkowych zajęć szkolnych⁸.

W związku z trzema powyższymi trudnościami obserwujemy na uczelni sytuację, w której nieliczni przyjęci na pierwszy rok znają w pewnym stopniu język włoski. Niewielka liczebnie grupa średniozaawansowana składa się z osób, które uczyły się języka w różnej formie: podczas przygotowania do matury, na kursie językowym, w ramach nauki samodzielnej, podczas kontaktu z rodziną we Włoszech lub pobytów tamże. Z tym wiąże się wyzwanie opracowania koncepcji nauczania w zróżnicowanych pod względem kompetencji językowych grupach.

Skategoryzowanie włoskiego jako jednego z języków rzadko używanych i nauczanych pozwala zastosować rozwijające się w ostatnich latach w gлотodydaktyce podejście łączące nauczanie klasycznych aspektów (gramatyki, słownictwa, fonetyki) z poszerzaniem wiedzy i kompetencji kulturowej. Okazuje się, że deklaratywna sympatia wobec Włoch nie wpływa znacząco na pogłębioną znajomość ich kultury: praca nauczycieli akademickich, czyli osób łączących dydaktykę języka włoskiego z nauczaniem włoskiej rzeczywistości, literatury i kultury uwydatnia fakt, że obiegowa wiedza na temat współczesnych Włoch jest dość powierzchowna, nierzadko sprowadza się do stereotypów, niezgodnych z prawdą bądź przestarzałych. Włochy jawią się zatem jako kraj jednocześnie znany i nieznany, kojarzony z pewną ograniczoną pulą symboli, często już nieodzwierciedlających rzeczywistości⁹.

W dalszej części artykułu omówimy rozwiązania dydaktyczne, jakie mogą zostać zastosowane w świetle zaprezentowanych wyzwań. Podejściem teoretycznym, przejawiającym się w wielu koncepcjach i teoriach, do którego się odwołujemy, jest interkulturowość, a jego realizacją praktyczną – seria e-materiałów przygotowanych przez autorki niniejszego artykułu.

3. Inicjatywy dydaktyczne wspierające naukę języka włoskiego i przygotowanie do studiowania na kierunku filologia włoska

Próba rozwiązania opisanych powyżej problemów były inicjatywy dydaktyczne rozwijane w dwóch ministerialnych projektach:

- „Modelowe kształcenie przyszłych nauczycieli przedmiotów humanistycznych w Uniwersytecie Łódzkim”, realizowanym w ramach

⁸ W przypadku Łodzi istnieją pojedyncze szkoły, w których język włoski jest w ofercie i to w dość ograniczonym zakresie jako drugi język, np. XIII i XXXIV LO.

⁹ Zob. Kowalik, Woch (2023).

środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju Działanie 3.1 Kompetencje w szkolnictwie wyższym, którego jednym z rezultatów było opracowanie i publikacja skryptu uniwersyteckiego do nauczania różnych odmian języka włoskiego (użytkowych i specjalistycznych);

- „Tworzenie e-materiałów dydaktycznych do języków obcych (- j. włoski)”, współfinansowanym przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, prowadzonym we współpracy z Politechniką Łódzką, zwieńczonym publikacją 400 e-materiałów do nauczania języka włoskiego w szkołach podstawowych i średnich.

Drugi projekt, który będzie przedmiotem naszych rozważań w dalszej części artykułu, to efekt niemal dwuletniej współpracy pomiędzy Politechniką Łódzką a Uniwersytetem Łódzkim, reprezentowanym przez nauczycieli akademickich, wykładowców filologii włoskiej, ale też nauczycieli języka włoskiego w szkołach średnich. Opracowany w jego wyniku zestaw interaktywnych e-materiałów dydaktycznych, których treści odpowiadają podstawie programowej nauczania języka obcego w szkołach podstawowych i średnich (280 dla szkół średnich i 120 dla klas 7 i 8 szkół podstawowych), został umieszczony na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej Ministerstwa Edukacji i Nauki <https://zpe.gov.pl/>. Są to materiały w otwartym dostępie przeznaczone zarówno dla osób uczących się, jak i nauczycieli.

12 tematów dla szkół podstawowych uwzględnia podział na obszary tematyczne odpowiadające podstawie programowej do nauczania języków nowożytnych jako drugich. Tymi obszarami są: człowiek, miejsce zamieszkania, edukacja, praca, życie prywatne, żywienie, zakupy i usługi, podróżowanie i turystyka, kultura, sport, zdrowie, świat przyrody. Dla szkół ponadpodstawowych opracowano dwa dodatkowe zagadnienia: nauka i technika oraz państwo i społeczeństwo.

E-materiały rozwijają wszystkie kompetencje językowe: rozumienie ze słuchu, rozumienie tekstu pisanego, wypowiedź pisemną i wypowiedź ustną, kładąc akcent zarówno na słownictwo, jak i na struktury gramatyczne. Kursy dla szkół podstawowych są przewidziane dla poziomu A1, dla szkół średnich od poziomu A1+. Ich konstrukcja sprawia, że będą odpowiednie także dla użytkownika na wyższym poziomie do powtórzenia słownictwa lub gramatyki bądź zdobycia informacji kulturowych, niejednokrotnie pogłębionych.

Lekcje mają różnorodne zastosowanie: mogą stanowić kompletne jednostki dydaktyczne lub uzupełniać treści wprowadzane przez nauczycieli (można skorzystać z dołączonych do nich scenariuszy i pomysłów na alternatywne wykorzystanie wybranych elementów); materiał daje się zrealizować

w formule stacjonarnej, zdalnej lub hybrydowej, a aktywności – w formie indywidualnej, w parach lub grupach.

Istotnym aspektem e-materiałów jest ich nowoczesny, interaktywny charakter. Założeniem projektów było dostarczenie treści aktualnych, interesujących dla młodego odbiorcy. Pomysłodawcy projektu zwrócili również uwagę na to, że uczący się języków obcych wykorzystują obecnie różnorodny sprzęt (komputery, tablety, smartfony) i chętnie stosują aplikacje czy platformy. Wykorzystanie narzędzi internetowych pozwala, według Uchwat-Zaród (2016: 45), na rozwijanie umiejętności receptywnych ucznia w atrakcyjny dla niego sposób, „nawiązujący do realiów współczesnego świata, w którym ludzie coraz częściej komunikują się ze sobą” na odległość przy użyciu nowych technologii. Wykorzystując te narzędzia oraz materiały oryginalne, „stymulujemy ciekawość ucznia, a przez to podnosimy jego poziom motywacji do nauki”. Taki sposób podania treści pozwala również na „większą indywidualizację zadań” oraz samodzielną naukę.

Konstrukcja e-materiałów jest oparta na sporządzonym w początkowej fazie planie, stworzonym przez glottodydaktyków z Uniwersytetu Łódzkiego. Treści te uzupełniają się w przemyślany sposób, zapewniając spiralność układu zagadnień leksykalnych i gramatycznych. Każda lekcja zawiera określone elementy, takie jak: *Wprowadzenie* w języku polskim, które ma zainteresować ucznia tematem, sekcję *Przeczytaj/posłuchaj*, bardzo często opartą na tekstach autentycznych, np. przepisie, tekście piosenki, artykule prasowym lub dialogu. W tej sekcji znajdują się ćwiczenie/ćwiczenia, dodatkowe informacje realioznawcze, leksykalne lub gramatyczne oraz słowniczek z nagraniem przez użytkownika natywnego wymową. Najważniejszą częścią materiału jest przyjmujące różnorodne formy *Multimedium*. Może być nim animacja, film, gra edukacyjna (np. domino, labirynt, *memory*), ilustracja interaktywna, karta zadań interaktywnych, katalog, mapa, mapa pojęć, plik audio, prezentacja, spacer wirtualny lub test sprawdzający. Do multimedium opracowano kolejne ćwiczenia, weryfikujące wprowadzone w nim treści. Kolejna sekcja, *Sprawdź się*, to zbiór ćwiczeń leksykalnych, gramatycznych, realioznawczych, np. w postaci krzyżówek, uzupełniania luk, wybierania odpowiedzi, dobierania w pary, porządkowania¹⁰, a także seria zadań otwartych, które pozwalają wypowiedzieć się ustnie i pisemnie na tematy realizowane w ramach podstawy programowej. Dodatkowo, każdy e-materiał zawiera *Słownik* oraz *Scenariusz dla nauczyciela*. Wszystkie materiały są bogato ilustrowane i dostępne cyfrowo także dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

¹⁰ Warto podkreślić istotny udział ćwiczeń opartych na założeniach ludolingwistyki, bez której, według części badaczy, nie można już wyobrazić sobie współczesnej glottodydaktyki (Mollica, 2019: 13).

Fakt, iż w zespole przygotowującym materiały pracowali zarówno nauczyciele akademicki, jak i dydaktycy szkolni, pozwolił skonfrontować wiedzę ekspercką z doświadczeniami praktycznymi. Zaangażowanie doświadczonych dydaktyków, literaturoznawców oraz językoznawców pozwoliło zaś na wykorzystanie własnych badań naukowych i stworzenie dzięki nim m.in. materiału literackiego, onomastycznego czy antydyskryminacyjnego.

4. Kompetencja kulturowa oraz komponent kulturowy w e-materiałach

Według Widły (2016: 88), „kształtowanie wrażliwości kulturowej na lekcjach języka obcego jest niezwykle istotne”, a „brak tego typu edukacji nie tylko utrudni, ale może wręcz uniemożliwić wzajemne zrozumienie”, funkcjonowanie i integrację społeczeństw. Ów brak generuje również powstawanie luk w wykształceniu, które są szczególnie widoczne w pracy początkujących tłumaczy, którzy nie posiadają dostatecznego przygotowania kulturowego:

sporo braków / niewiedzy widać zwłaszcza w tłumaczeniach filmowych. Nieuzasadnione kalki językowe pojawiają się w nich na każdym kroku. Tłumacze nie znają spolszczonych odpowiedników nazw miast lub imion własnych, nie wspominając o różnicach w mniej znanych powszechnie dziedzinach, jak np. stanowiska w administracji czy policji, systemy prawne, stopnie wojskowe. Również na poziomie komunikacji podstawowej interpretacja treści implicytnych pozostawia wiele do życzenia (ibidem).

Rola nauczyciela języka obcego w nabywaniu kompetencji kulturowej i interkulturowej jest szczególna, jako że:

[nauczyciel] wpływa [...] na wizję świata ucznia bardziej niż inni, ponieważ przekazuje klucz do jej bezpośredniego zgłębiania – język. To nauczyciel poprzez kontakty i znajomość świata jest dla ucznia szczególnym autorytetem w czasie kształtowania jego postaw i poglądów. Doświadczenie wielu krajów potwierdza, że strach i nieufność w stosunku do *innego*, wynika najczęściej z dramatycznej wręcz niewiedzy – większość osób negatywnie nastawionych do wszystkiego, co odbiega od własnych wzorców, nigdy się z innymi kulturami bezpośrednio nie zetknęła (ibidem).

W dobie narzędzi internetowych łatwiej jest nawiązać kontakty, które są kluczem do zrozumienia odmienności innych kultur i tego, że ludzi „więcej łączy, niż dzieli”. Brak tego zrozumienia i inwestycji w tzw. kompetencje

miękkie utrudnia funkcjonowanie również w międzynarodowych korporacjach, stanowiących „dość homogeniczny rynek pracy” (ibidem).

Autorzy e-materiałów mieli pewną swobodę w tworzeniu treści. Część z nich postawiła sobie za cel realizowanie materiałów przy jednoczesnym uwzględnieniu strategii przyswajania języka w szerokim kontekście kulturowym. Efektywność takiej strategii, nawet na poziomie początkującym, potwierdzają wnioski Spychały:

w edukacji języków obcych opanowanie gramatyki, słownictwa, kultury, a także umiejętności komunikacyjnych i negocjacyjnych powinno odbywać się na tym samym poziomie ważności. [...] [W]spomniane kształcenie [może] być realizowane od samego początku przyswajania języka obcego. Wynika to z samej natury rozciągniętego w czasie procesu uwrażliwienia na różnice, ze szczególnym uwzględnieniem kultury rodzimej [...]. Uczniowie na każdym etapie swojej nauki spotykają się z przedstawicielami innych narodowości i tym samym komunikują się w różny sposób. [...] Uczniowie „uwrażliwieni” na specyficzność kulturową swojego rozmówcy funkcjonują w sposób autonomiczny jako „pośrednicy interkulturowi” dla siebie samych i dla innych ludzi, niekoniecznie mówiąc płynnie w danym języku (Spychała, 2014: 23).

Zespoły odpowiedzialne za przygotowanie strony merytorycznej materiałów i za ich digitalizację stawiały sobie dwa ważne pytania:

- Jak można ulepszyć metody dydaktyczne i narzędzia?
- Jak wspomóc nauczycieli w uczynieniu nauki włoskiego atrakcyjniejszą i zmienić jego status w Polsce?

Projekt zakładał atrakcyjność lekcji, zastosowanie nowych mediów, uwzględniał badania na temat tego, jak długo przedstawiciele pokolenia Z/alfa mogą się skoncentrować na danej aktywności oraz brał pod uwagę różnorodność form i grywalizację, czyli gry edukacyjne zakładające pokonywanie wyzwań i zbieranie punktów. Materiały miały odzwierciedlać realia, żywy język, a tematy – być zgodne z podstawą programową, odpowiednie dla danej grupy wiekowej i atrakcyjne, bliskie młodzieży żyjącej w otoczeniu nowych technologii i inkluzywne.

5. Realizacja założeń glottodydaktyki interkulturowej w e-materiałach do nauki języka włoskiego: analiza wybranych przykładów

E-materiały przygotowywano z myślą o wprowadzeniu uczących się zarówno we włoską kulturę codzienną (np. gastronomiczną), jak i wysoką (np. zapoznanie z twórcami z kanonu literatury włoskiej w „I libri italiani che vale la pena conoscere”).

Nierzadko realizowano te postulaty jednocześnie. Jako przykład może posłużyć materiał „Colloquio di lavoro”, gdzie w zaproponowanym dialogu nastolatka odbywa rozmowę kwalifikacyjną, podczas której stara się o pracę na festiwalu teatralnym; zapytana o swoje zainteresowania, wskazuje twórczość włoskich dramaturgów, laureatów nagrody Nobla, Luigiiego Pirandella i Daria Fo. W ten sposób wiadomości kulturowe są wprowadzane mimochodem, przy okazji omawiania praktycznego tematu, jakim jest rozmowa o pracę.

E-materiał „Allegro, andante, largo” unaocznia związki języka z kulturą, pozwalając uczniowi zrozumieć ukryte w języku informacje o przeszłości, zwyczajach i mentalności Włochów. Pozwala również omówić wpływ języka opery na włoski i ukazać muzyczne zapożyczenia z włoskiego w polszczyźnie. Z tego względu może być wykorzystany również w szkołach artystycznych lub na poziomie uniwersyteckim.

Materiał „Musei per tutti i gusti” łączy treści kulturowe dotyczące np. artystów z informacjami praktycznymi, pozwalającymi na lepsze zrozumienie działania placówek muzealnych i zaplanowanie wizyty w nich.

Autorzy e-materiałów uznali, że przekazywane treści powinny wychodzić poza utarte schematy. Przykładowo, jeżeli temat dotyczył kuchni, to przedstawiono go w mniej powszechnym ujęciu, by zapoznać uczniów ze zróżnicowaniem regionalnym Włoch i pokazać dziedzictwo kulturowe, które z niego wypływa. I tak, zamiast znanego w Polsce genueńskiego pesto, uczniowie poznają sycylijskie *pesto alla trapanese*, którego składnikami są m.in. pomidory i migdały („Mi dai la ricetta?”). To podejście pozwala na realizację mediacji kulturowej poprzez przedstawienie kultury autentycznej w kontekście jej różnorodności oraz odejście od stereotypowych przekonań (Kucharska, 2011: 113).

Uczniom proponuje się także spojrzenie na kuchnię w ujęciu interkulturowym („La cucina polacca è molto diversa da quella italiana”), a przez to zaprasza się ich do odczytywania kodów kulturowych zgodnie z tendencjami w glottodydaktyce, według których nie chodzi już tylko o „samo czysto teoretyczne zaprezentowanie wiedzy na temat kultury danego kraju (kompetencja kulturowa), ważniejsze jest uwrażliwienie uczniów na kontrasty i różnice pomiędzy kulturą rodzimą a obcą (kompetencja interkulturowa)” (Spychała, 2014: 24).

W materiałach z zakresu człowiek i społeczeństwo pojawiają się tematy uwzględniające różne zjawiska społeczne, np. zachęcające do korzystania z aktywnego prawa wyborczego (materiał „Vai a votare”), analizujące rolę kobiet w przestrzeni publicznej („Le donne in politica e in società”), uwrażliwiające na kwestię wykluczania i dyskryminacji („Ognuno diverso, ma tutti uguali”) czy ochronę środowiska („Come fare la raccolta differenziata?”). Celem

zastosowanej w nich strategii interkulturowej jest kreowanie zachowań pomagających w lepszej komunikacji, zgodnie ze schematem komunikacji przedstawionym przez Spychałę:

Kompetencja [interkulturowa] funkcjonuje jako spójne połączenie wiedzy, umiejętności i postawy. *Wiedza* obrazuje wszystko to, co jest charakterystyczne dla danej kultury [...]. *Umiejętności* są pomocne w poznawaniu kultury, czyli są wiedzą dotyczącą tego, w jaki sposób się zachowywać w odniesieniu do innej kultury i jak się jej uczyć. *Postawa* jest zdolnością skutecznego komunikowania się, która opiera się przede wszystkim na wrażliwości na odmienną kulturę (Spychała, 2014: 27–28).

6. Podsumowanie

Uniwersytecka dydaktyka języków, które w niewielkim stopniu nauczane są w szkołach podstawowych i średnich, stawia przed wykładowcami wiele wyzwań. Mamy nadzieję, że wzbogacenie oferty pomocy dydaktycznych o nowoczesne, bezpłatne, praktyczne w zastosowaniu, rozwijające zainteresowania materiały będzie stanowiło istotną pomoc dla nauczycieli i uczniów oraz ułatwi przygotowanie kandydatów do podjęcia studiów italianistycznych.

Wydaje się, że podejście do nauczania języka włoskiego połączone z poszerzaniem kompetencji kulturowych pozwoli uczniom i studentom na dostrzeżenie praktyczności jego nauki (użyteczności w sytuacjach zawodowych i w życiu codziennym), a także pogłębi ich zainteresowanie się włoską kulturą w wymiarze przekraczającym obiegową wiedzę¹¹.

Praca nad materiałami wyraźnie pokazała wartość wiedzy kulturowej i interkulturowej w nauczaniu włoskiego. Podobne przeświadczenie może wynikać z ich użytkowania i będzie stanowiło, oprócz oczywistego celu pogłębienia kompetencji językowych, także zachętę do sięgnięcia po włoskie dzieła literackie oraz do zapoznania się z twórczością artystyczną, zwłaszcza tą współczesną.

¹¹ Sukces takiego podejścia na poziomie uczelnianym potwierdza badanie przeprowadzone wśród studentów italianistyki Uniwersytetu Szczecińskiego przez Lange-Henszke (2011). Jak stwierdza badaczka, kilkuletnie poznawanie języka i kultury Włoch pozwala studentom na zweryfikowanie stereotypów, spojrzenie na Włochy z szerszej perspektywy, rozbudzenie ciekawości i chęć empirycznego doświadczenia wiedzy kulturowej. Rodzi się w nich także dojrzałość, zdolność do poszerzenia perspektywy, samodzielnej oceny i odkrycia różnic między kulturą rodzimą a obcą, a w rezultacie także przekonanie o możliwości łączenia elementów dwóch kultur; poprawia się komunikatywność i powiązana z nią kreatywność. Studenci, ucząc się kultury obcej, w momencie konfrontacji pogłębiają także znajomość i świadomość kultury polskiej.

Mamy nadzieję, że zastosowane na platformie kompleksowe rozwiązania przełożą się na wzrost zainteresowania językiem włoskim wśród młodzieży i wzmocnią motywację do jego nauki, co w konsekwencji przyczyni się do zwiększenia liczby osób zdających maturę z tego przedmiotu i na kontynuację wybranej ścieżki na poziomie uniwersyteckim.

BIBLIOGRAFIA

- CBOS, nr 21/2022, Komunikat z badań „Stosunek do innych narodów”.
- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice (2023), *Kluczowe dane o nauczaniu języków w szkołach w Europie 2023. Raport Eurydice*. Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg. Online: https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_file-s/2024/06/17/7tfktq/kluczowe-dane-jezyki-23-pl.pdf [DW 20.01.2025].
- Kowalik K., Woch A. (2023), *Rozwijanie świadomości i wrażliwości kulturowej na warsztatach translatorskich z języka włoskiego na przykładzie podręcznika akademickiego Utile e traducibile. Esercizi di lessico settoriale e quotidiano*. „Neofilolog”, nr 60/1, s. 187–200.
- Kucharczyk R. (2020), *La place des langues minoritaires, régionales et étrangères dans l'enseignement primaire et secondaire en Pologne*. „Journal of Applied Linguistics”, nr 33, s. 90–103. Online: <https://ejournals.lib.auth.gr/jal/article/view/8054/7769> [DW 27.01.2025].
- Kucharska A. (2011), *La cultura implicita inserita nei dialoghi*. „Italica Wratislaviensia. Nauczanie języka włoskiego na polskich uczelniach: doświadczenia i perspektywy rozwoju”, nr 2, s. 109–119.
- Lange-Henszke M. (2011), *Język i kultura Włoch – między wyobrażeniem a rzeczywistością*. „Italica Wratislaviensia. Nauczanie języka włoskiego na polskich uczelniach: doświadczenia i perspektywy rozwoju”, nr 2, s. 121–133.
- Mollica A. (2010), *Ludolinguistica e glottodidattica*. Loreto: La Spiga Edizioni.
- Spychała M. (2014), *Znaczenie interkulturowej kompetencji komunikacyjnej i negocjacyjnej w procesie przyswajania języka obcego*, (w:) Kucharska A. (red.), *Nauczanie i uczenie się języka hiszpańskiego i włoskiego* (seria 12/15, nr 6). Lublin: Wydawnictwo Werset, s. 22–31.
- Uchwat-Zaród D. (2016), *Wykorzystanie narzędzi internetowych do rozwijania umiejętności czytania i słuchania ze zrozumieniem*. „Języki Obce w Szkole. Rozwijanie sprawności receptywnych”, nr 1, s. 45–49.
- Widła H. (2016), *Znajomość języków a znajomość kultur*. „Języki Obce w Szkole. Rozwijanie sprawności receptywnych”, nr 1, s. 86–91.
- Woch A., Kowalik K., Groblińska J. (2023), *Utile e traducibile 2. Esercizi di lessico settoriale e quotidiano*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

NETOGRAFIA

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informacje_o_wynikach/2024/sprawozdanie/sprawozdanie_matura_2024_wloski_F23.pdf

<https://zpe.gov.pl> [DW 21.01.2025].
<https://www.gov.pl/attachment/8b3ae542-2591-4a76-8b61-833de4e7b770>) [DW 25.01.2025].
<https://stowarzyszenieitalianistow.pl/italianistyki-w-polsce/> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/buona-lettura/P14oTQzfv> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/i-libri-italiani-che-vale-la-pena-conoscere/P14M0Kyr5> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/musei-per-tutti-i-gusti/PUIReIODs> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/allegro-andante-largo/P16fk0N5o> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/la-cucina-polacca-e-molto-diversa-da-quella-italiana/P4pu8OfOe> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/una-visita-guidata/P12LOOBLH> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/larte-contemporanea/PmmgMbdZd> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/il-colloquio-di-lavoro/P1E090BsM> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/il-tuo-voto-e-importante/PWislMEXD> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/le-donne-in-politica-e-nella-societa/PGEQUdPr8> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/come-fare-la-raccolta-differenziata/PrhVNVBCm> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/mi-dai-la-ricetta/PrVa0sZuo> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/le-donne-in-politica-e-nella-societa/PGEQUdPr8> [DW 28.01.2025].
<https://zpe.gov.pl/b/ognuno-diverso-ma-tutti-uguali/P6NU3MGSG> [DW 28.01.2025].

Received: 30.01.2025

Revised: 23.05.2025

Accepted: 14.10.2025